

**Sherlock-fanien käsityksiä faniudesta,
fandomista ja fanikielestä**

**Kandidaatintutkielma
Susanna Peltonen
Suomen kieli
Kielten laitos,
Jyväskylän yliopisto
2016**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Susanna Peltonen	
Työn nimi – Title Sherlock-fanien käsityksiä faniudesta, fandomista ja fanikielestä	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2016	Sivumäärä – Number of pages 29
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimukseni aiheena on BBC:n Sherlock-televisiosarjaan liittyvä fanius, fandom ja fanikieli. Tutkimuskysymykseni ovat: 1. Millaisena Sherlock-fanius näyttäytyy sarjan fanien puheessa?, 2. Millaisia piirteitä Sherlock-fandomiin liitetään? ja 3. Millaisiksi fanit kokevat yleisen fanikielen ja Sherlock-fanikielen?</p> <p>Tutkimukseni on aiheeltaan ajankohtainen ja kiinnostava, sillä fanius ilmiönä on erittäin monisyinen ja nykykulttuurille tyypillinen. On tärkeää myös tiedostaa, että faniuksia on useita ja ne eroavat oletettavasti toisistaan. Näin ollen nimenomaan Sherlock-faniutta on kiinnostavaa tutkia yleisen fani-ilmiön sijaan.</p> <p>Lähestyn tutkimusaiheeni aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta nojaten teoreettisesti kansanlingvistiikkaan ja aiempaan fanitutkimukseen. Kansanlingvistit ovat perinteisesti tutkineet erityisesti tavallisten kielenkäyttäjien murrekäsitteitä, mutta myöhemmin tutkimuskenttä on laajentunut myös muiden sosiaalisten verkostojen kielenkäytön tutkimiseen. Kansanlingvistiikka onkin tämän vuoksi hedelmällinen tuki tutkimukselleni, sillä fanikieli on nimenomaan faniyhteisöstä lähtöisin oleva kielimuoto omine erityispiirteineen.</p> <p>Tutkimukseni avulla sain muun muassa selville, että vaikka Sherlock-faniuteen liitetäänkin vahvasti yhteisöllisyys, ei se kuitenkaan ole pakollinen elementti. Fanius voi määriytyä myös yksinomaan suhteena faniuden kohteeseen itseensä. Erityisen tärkeänä informantit pitivät kunkin fanin itsemäärittämisoikeutta oman faniutensa suhteen. Sherlock-fandom puolestaan näyttäytyi aineistoni pohjalta erityisesti internetiin painottuvana ja englanninkielisenä, mikä rajasi joi-tain faneja ulkopuolelle. Fanikieli yleensä nähtiin englantipainotteisena, ja erityisesti Sherlock-fanikieleen liitettiin vahvasti sarjasta peräisin olevat lainaukset, jotka saatettiin puheessa toistaa aina prosodisia piirteitään myöten. Fanikieli osoittautui selvästi keinoksi luoda ja vahvistaa ryhmäidentiteettiä ja yhteenkuuluvuutta fanien kesken.</p> <p>Suppeahkosta luonteestaan huolimatta tutkielmani onnistuu valottamaan Sherlock-faniutta, -fandomia sekä -fanikieltä, mutta myös jonkin verran faniuden ja siihen liittyvien ilmi-öiden luonnetta yleensä. Tutkimukseni avulla saadaan siis lisää tietoa tästä monimutkaisesta, mutta sitäkin kiinnostavammasta ilmiöstä, joka toivottavasti jaksaa kiinnostaa niin tutkijoita, faneja kuin ketä tahansa muitakin vielä pitkälle tulevaisuuteen.</p>	
Asiasanat – Keywords fanius, fandom, fanikieli, fanitutkimus, kansanlingvistiikka, Sherlock, sisällönanalyysi	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
2.1 Kansanlingvistiikka	3
2.2 Fanitutkimus.....	3
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	5
4 ANALYYSI	7
4.1 Fanius	7
4.1.1. Millainen on Sherlock-fani?	7
4.1.2 Faniuden asteet	10
4.1.3 Tosifanius	12
4.2 Fandom.....	14
4.2.1 Sherlock-fandomin ominaispiirteet.....	14
4.2.2 Asenteet fandomia ja faneja kohtaan	16
4.2.3 Kuuluuko fani aina fandomiin?	18
4.3 Fanikieli	19
4.3.1 Yleinen fanikieli	20
4.3.2 Sherlock-fanikieli.....	22
5 PÄÄTÄNTÖ	26
LÄHTEET	28
LIITTEET	29

1 JOHDANTO

Faniutta ja faniyhteisöjä on pidetty nyky-yhteiskunnassa varsinkin länsimaiselle populaarikulttuurille tyypillisenä ilmiönä. Fanittaminen aina vain yleistyneempänä ilmiönä kertoo Hirsjärven ja Kovalan (2007: 245) mukaan jotain olennaista muun muassa nykyhetken suhteesta kulttuurituotteisiin: kuluttajien suhtautuminen kuluttamiinsa tuotteisiin näyttää olevan aina vain ”fanimaisempaa”. Fanitutkimuksesta onkin ajankohtaisuudessaan tullut verrattain lyhyessä ajassa laajalti huomiota ja keskustelua herättänyt tutkimussuuntaus (Hirsjärvi & Kovala 2007: 245).

Ensisijaisesti faniudella tarkoitetaan omistautunutta suhdetta johonkin mediatuotteeseen itseensä, kun taas fandomilla fanien muodostamaa yhteisöä (Hirsjärvi & Kovala 2007: 247). Faniuksiin ja fandomeihin liittyy olennaisesti myös fanikieli eli kielimuoto, joka on lähtöisin nimenomaan fanien keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja kielenkäytöstä. Faniuden ei tarvitse kuitenkaan liittyä aina mediatuotteisiin, sillä käytännössä mitä tahansa voi nykyään fanittaa – oli sitten kyse jalkapallojoukkueesta, televisiosarjasta, poikabändin jäsenestä tai jostain aivan muusta. Yleisellä tasolla jonkun faniksi määrittelemiseen riittää se, että kyseessä oleva henkilö on tarpeeksi uskollinen ja innostunut jonkin kohteen ihailija (Branscombe & Reysen 2010: 177). Toisaalta faniuteen liitetään tämän lisäksi useimmiten hyvin vahvasti fandom, joka taas painottaa faniuden sosiaalisuutta. Faniuden nähdäänkin muuttaneen kuluttajien suhdetta kulttuurituotteisiin siinä määrin, että raja henkilökohtaisen ja toisaalta sosiaalisen ja vuorovaikutteisen kuluttamisen välillä on muuttunut häilyvämmäksi (Hirsjärvi & Kovala 2007: 249).

Faniuksia määritellään oletettavasti hieman eri tavoin kontekstista riippuen – puhumatakaan siitä, että suhde fanin ja fanituksen kohteen välillä kumpuaa aina yksilöllisistä tarpeista ja haluista (Hirsjärvi 2009: 53; Hirsjärvi & Kovala 2007: 249). Faniuden yleiset määritelmät vaativat rinnalleen myös tiettyjen faniuksien tarkastelua ja näin ollen on siis relevanttia pohtia fani-, fandom- ja fanikielikohtaisia eroja. Mikä viime kädessä erottaa fanin tavallisesta seuraajasta? Oletettavaa on, että tämä selviää parhaiten kysymällä faneilta itseltään.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisena Sherlock-fanius näyttäytyy sarjan fanien puheessa?
2. Millaisia piirteitä Sherlock-fandomiin liitetään?
3. Millaisiksi fanit kokevat yleisen fanikielen ja Sherlock-fanikielen?

Pyrin tutkielmassani siis selvittämään, millaisiksi BBC:n Sherlock-televisiosarjaan liittyvä fanius, fandom ja fanikieli määrittyvät sarjan fanien puheessa. Puhuessani tutkielmassani Sherlock-faniudesta, -fandomista ja -fanikielestä viitataan siis nimenomaan BBC:n televisiosarjaan, en esimerkiksi Sir Arthur Conan Doyleen kirjoihin liittyvään faniuteen. Tavoitteenani on saada selville nimenomaan fanien omia käsityksiä faniudesta – esimerkiksi siitä, kuka on fani ja kuka ei – ja samalla keskittyä siihen, millaisia kielellisiä valintoja fanit tiedostavat käyttämästään fanikielestä. Valitsin tutkimuskohteekseni nimenomaan Sherlock-fandomin, koska se on itselleni verrattain tuttu ja toisaalta myös kansainvälisesti varsin laaja ja aktiivinen. Kyseinen fandom on tutkimuskohteena siis ajankohtainen ja oletuksenani oli, että löytäisin haastateltavia faneja tutkimukseeni helposti.

Sherlock (2010–) on brittiläinen rikosdraamasarja, joka pohjautuu Sir Arthur Conan Doyleen kuuluisaan henkilöhahmoon, Sherlock Holmesiin, ja hänen seikkailuihinsa. Pääosaa tässä nykyaikaistetussa adaptaatiossa näyttelee Benedict Cumberbatch ja Dr. John Watsonia Martin Freeman. Sarjan ovat luoneet yhteistyössä Steven Moffat sekä Mark Gatiss, ja sitä on tähän mennessä ilmestynyt kolme kautta (3 jaksoa kutakin kautta kohden). Kokonaisuudessaan sarja on saanut hyvin positiivisen vastaanoton.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Kansanlingvistiikka

Kansanlingvistiikka tarkastelee niin sanotun tavallisen kielenkäyttäjän, toisin sanoen maallikon, kielitietoisuutta, asenteita ja tapaa hahmottaa kieltä ja sen variaatiota erilaisine kielimuotoineen (Soininen-Stojanov & Vaattovaara 2006: 224, 226; Mielikäinen & Palander 2014: 11). Kansanlingvistiikkaan sisältyy perusajatus siitä, että kielen normit syntyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Näitä normeja ei voi ymmärtää, ellei ymmärretä maallikon käsityksiä ja mielipiteitä. (Soininen-Stojanov & Vaattovaara 2006: 225.) Tämän vuoksi asiasta onkin kysyttävä kielenkäyttäjiltä itseltään.

Maallikoiden kielikäsitteet ovat tutkimusten mukaan lähtökohtaisesti arvottavia: vaikutelmat kielestä pohjaavat useimmiten (koulussa) opetettuihin normeihin sekä omiin, usein stereotyyppioita mukaileviin, mieltymyksiin ja asenteisiin. (Soininen-Stojanov & Vaattovaara 2006: 226.) Perinteisesti suuntauksessa on keskitytty murteiden tutkimiseen, erityisesti murrekäsityksiin (Mielikäinen & Palander 2014: 17). Vaikka kansanlingvistiikan perinteet ovatkin vahvasti murretutkimuksessa, on tutkimus ottanut jalansijaa myös yleisemmän kielitietoisuustutkimuksen alalla: tätä kautta mukaan ovat tulleet muun muassa asennekysymykset eri kieliin liittyen. Huomio on kiinnittynyt myös eri ryhmien käyttämiin kielimuotoihin sekä käsitteisiin sosiaalisesta ja tilanteisesta vaihtelusta. (Mielikäinen & Palander 2014: 17–18.)

Mielikäisen ja Palanderin (2014: 45) mukaan erilaisissa sosiaali- ja ammattiryhmissä ei ole niinkään tarvetta nimetä erilaisia kielimuotoja. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei tilanteittain vaihtelevia kielimuotoja syntyisi. Tilanteisen vaihtelun merkityksen voidaan nähdä jopa lisääntyneen esimerkiksi aluemurteiden vaikutusten tasaantuessa ja erilaisten, esimerkiksi harrastuksiin liittyvien, verkostojen merkityksen kasvaessa (Mielikäinen & Palander 2014: 46, 231). Fanikieli – tiettyyn faniuteen ja fandomiin liittyvä kielenkäyttö – voidaankin nähdä juuri tällaisena, tietystä verkostosta kumpuavana omana kielimuotonaan, johon oletettavasti liittyy erilaisia ominaispiirteitä ja sanastoa sekä myös asenteita.

2.2 Fanitutkimus

Fanitutkimus painottuu varsin luonnollisesti kulttuurintutkimuksen kentälle, sillä fanius on vahvasti kulttuurisidonnainen ilmiö. Esimerkiksi Hirsjärvi ja Kovala (2007) kuvaavat fanitutkimuksen nuorta traditiota artikkelissaan *Fanius kulttuurintutkimuksen kohteena* tiiviisti, mut-

ta kattavasti tuoden esille erilaisia määritelmiä ja tutkimuksia sekä myös niihin kohdistunutta arviointia ja kritiikkiä. Aiemman tutkimuksen valossa näyttäisi siltä, että ilmiötä on vaikeaa yksiselitteisesti määritellä: keskeisiä piirteitä löytyy useita, mutta mikään tietty piirre ei yksinomaan pysty kuvaamaan faniuden tai fandomin ydintä. Tärkeämpää on, miten erilaiset piirteet yhdistyvät ja limittyvät. (Hirsjärvi & Kovala 2007: 248–249.)

Aiemmassa fanitutkimuksessa tutkijat ovat joskus suhtautuneet faneihin jopa elitistisesti: tutkijat ovat nostaneet itsensä fanien yläpuolelle analyyseineen ja määritelmineen ja näin ollen tulleet myös vähätelleeksi faniutta ilmiönä (Hirsjärvi & Kovala 2007: 248). Kiinnostavaa on kuitenkin huomata, miten lähellä tutkija ja fani lopulta ovat toisiaan: kumpikin on erityisen kiinnostunut valitsemastaan aiheesta, tutkii ja ihmettelee sitä, eikä turhia säästele aikaa tai vaivaa kyseisen aiheen parissa. Aivan kuten tutkija, myös fani on oman alansa asiantuntija.

Fanutkimusta löytyy verrattain runsaasti, varsinkin englanniksi. Myös nimenomaan BBC:n Sherlockia ja siihen liittyvää faniutta on tutkittu aiemmin esimerkiksi teoksessa *Sherlock and transmedia fandom: Essays on the BBC Series* (2012). Erityisesti identiteetin kannalta faniutta ovat pohtineet muun muassa Groene ja Hettinger (ks. Groene & Hettinger 2015) sekä Branscombe ja Reysen (ks. Branscombe & Reysen 2010). Hirsjärvi on tutkinut suomalaista science fiction -faniutta ja -fandomia väitöskirjassaan *Faniuden siirtymiä. Suomalaisen science fiction -fandomin verkostot* (2009). Nimenomaan televisiofaniutta ja siinä tapahtuneita muutoksia etenkin internetin vaikutuksen kautta on sen sijaan käsitellyt Nikunen (ks. Nikunen 2008).

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen aineisto on kerätty neljän puolistrukturoidun parihaastattelun avulla. Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan kahden ääripään, tiukasti rajatun ja täysin avoimen haastattelun, välimuotoa (Dufva 2011: 132–133). Haastattelukysymyksilläni ei ollut ennalta määrättyä tarkkaa muotoa tai kysymysjärjestystä, mutta haastattelun teemat oli kuitenkin mietitty etukäteen. Näin ollen kysymykset johdattivat tutkimushenkilöitä tutkimusaiheen pariin, vaikka samalla haastattellessa heille annettiin myös vapaus ohjata keskustelua hedelmällisinä pitämilleen urille. Puolistrukturoidun haastattelun etuna onkin joustavuus ja keskittyminen haastateltavien tulkintoihin sekä heidän erilaisille asioille antamiinsa merkityksiin (Sarajärvi & Tuomi 2009: 73, 75).

Kokonaisuudessaan haastatteluihin osallistui siis kahdeksan nuorta aikuista, viisi naista ja kolme miestä. Haastatteluihin osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja ainoana kriteerinä osallistumiselle oli se, että haastateltavan tuli kokea itsensä BBC:n Sherlock-sarjan faniksi. Asetin faniuden osallistumisen kriteeriksi, jotta saisin tietoa nimenomaan fanien käsityksistä faniuteen, fandomiin ja fanikieleen liittyen.

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, koska tavoitteenani oli saada fanien omat äänet kuuluviin. Haastateltavat parit tunsivat toisensa entuudestaan, minkä uskon edesauttaneen rentoa ja keskusteluun rohkaisevaa tunnelmaa haastattelutilanteissa. Haastateltavat myös tiedostivat minun olevan sarjan fani. Kuuluminen ainakin jossain määrin samaan ryhmään ja faniyhteisöön oletettavasti lisäsi keskustelun mielekkyyttä ja helpotti aiheesta puhumista, koska oli relevanttia olettaa esimerkiksi myös minun haastattelijana lähtökohtaisesti ymmärtävän faniutta. Haastattelin tutkimushenkilöitä pareittain, jotta he voisivat tarvittaessa luontevasti tukeutua toisiinsa ja tuottaa myös kollektiivisesti kenties rikkaampia ajatuksia ja näkökulmia aiheeseen liittyen. (ks. Valtonen 2005.)

Haastattelut kestivät kukin noin puolesta tunnista vajaaseen tuntiin, ja ne tallennettiin äänitteelle. Äänitteiden pohjalta ne litteroitiin kirjalliseen muotoon. Aineistoa litteroitaessa tutkimukseen osallistuneiden nimet muutettiin, jotta osallistujien henkilöllisyydet eivät olisi tunnistettavissa.

Hyödynnän aineistoni analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä aineisto jaetaan erilaisiin aihepiireihin ja teemoihin, joiden avulla pyritään ymmärtämään ja vertailemaan sitä, mitä kustakin teemasta on sanottu (Sarajärvi & Tuomi 2009: 93). Lähestyn analyysiä aineistolähtöisesti: analysoimani teemat nousivat siis nimenomaan aineistosta itseltään, enkä lähtenyt esimerkiksi tekemään hypoteeseja aiemman tutkimuksen valossa. Teo-

rialähtöinen analyysi olisi saattanut jopa vääristää aineistosta nousevia tuloksia siinä määrin, että jotain olennaista olisi saattanut jäädä huomiotta. Toisaalta en myöskään kokenut tarvetta teorialähtöiselle teemoittelulle, sillä teemahaastattelun kautta keskeiset teemat myös nousivat varsin vaivattomasti aineistostani esiin. Luonnollisesti niin teoreettinen viitekehys kuin tutkimuskysymykseni toimivat kuitenkin analyysini tukena.

Pyrin tutkimuksessani kuvaamaan faniuden ja fandomin ilmiötä sanallisesti niin, että aineiston valottama, oletettavasti aluksi hajanainen ja jopa epämääräinen, informaatio selkiytyy ja saa lisää informaatioarvoa. Sisällönanalyysiä on kritisoitu siitä, että se jää johtopäätösten ja analyysin kannalta tavallaan tyhjäksi: tutkija esittelee aineistonsa, muttei tee siitä tarpeeksi mielekkäitä ja varteenotettavia päätelmiä (Sarajärvi & Tuomi 2009: 103). Pyrin tutkimuksessani luonnollisesti välttämään tätä. Sisällönanalyysin avulla haen aineistooni nimenomaan selkeyttä ja ymmärrettävyyttä, jotta pystyn kuvaamaan aineistossani esille nousevia merkityksiä tiiviisti tutkimuskysymysteni ja aiempien tutkimusten tukemina. (Sarajärvi & Tuomi 2009: 103–104.) Pyrkimykseni Sherlock-faniuden, -fandomin ja -fanikielen ymmärrykseen tekee tutkimusotteestani laadullisen eli kvalitatiivisen.

4 ANALYYSI

4.1 Fanius

Fani on terminä peräisin latinan kielen sanasta *fanaticus*, jolla tarkoitetaan temppelelpalvelijaa ja omistautunutta. 1800-luvulla termillä viitattiin lähinnä jalkapalloon ja teatteriin liittyviin kiinnostuksiin ja omistautumiseen. Sittemmin merkitys on laajentunut, vaikka alkuperäiset yhteydet esimerkiksi urheiluun eivät olekaan täysin kadonneet. Nykyään faniudella tarkoitetaan kuitenkin useimmiten intensiteetiltään vahvaa, sosiaalista suhdetta johonkin populaarikulttuuriin kuuluvaan mediatuotteeseen. Faniuden sosiaalinen puoli ilmenee erityisesti faniudessa eli fanien muodostamassa yhteisössä, joka syntyy fanitetun kohteen ympärille ja nykyaikana toimii useimmiten internetissä fanien itse valitsemilla foorumeilla. (Hirsjärvi & Kovala 2007: 246–247; Nikunen 2008: 186.)

4.1.1. Millainen on Sherlock-fani?

Informantit olivat varsin yksimielisiä siitä, että fanin itse pitäisi saada määrittellä oma faniutensa: jokaisessa haastattelussa painotettiin jossain vaiheessa henkilökohtaisen määrittelyn tärkeyttä. Tämä näkyy muun muassa seuraavassa esimerkissä:

Esimerkki 1

Alina: Mun mielestä se kuitenkin se ei fani oo mikään semmonen, jolla on joku tieteellinen määritelmä. Jokainen saa mun mielestä ite. Et ku jos tykkää jostain tarpeeks paljon nii sitte mun mielestä on fani.

Alinan maininta faniuden tieteellisestä määritelmästä viitanee siihen, ettei hän koe faniuden olevan niin staattinen ilmiö, että sitä voitaisiin yleisesti ja aina paikkansapitävästi käsitteellistää. Fanius on jatkuvasti liikkeessä oleva ja vaikeasti määriteltävä ilmiö, joka vaatiikin näin ollen jatkuvaa uudelleenmäärittelyä (Hirsjärvi & Kovala 2007: 255). Sherlock-faniuden minimivaatimuksena näyttäisi aineistoni pohjalta olevan se, että faniksi itsensä määrittelevä henkilö hakeutuu vapaaehtoisesti sarjan pariin, mutta toisaalta haluaa myös palata siihen. Informantit toivat asian esille esimerkiksi seuraavasti:

Esimerkki 2

Leevi: Ei oo sillee perus niinku tyyppi, joka surffaa sohvalle niinku tv-kanavia ja sit niinku kattoo kerran viikossa sen jakson ja sitten niinku se on siinä. – – Käyttää omaa aikaansa ehkä siihen sarjaan.

Esimerkki 3

Lilja: Musta tuntuu et jokainen ite määrittelee et ei ku- kenenkään ei pidä nyt mennä sanoo sulle no et sä oo fani ku et tiä tarpeeks. - - Et jos on kattonu sen sarjan ja tykkää siitä ni sitte voi sanoo itteensä faniks.

Esimerkki 4

(haastattelussa on tuotu esille, että kaikkia sarjan jaksvoja ei ole tarvinnut katsoa määritelläkseen itsensä faniksi)

Konsta: Eii, et mun mielest siin näyttäs, sä voit kyllä jo siinä vaiheessa fani ku sul on vielä, ku olet aloittanut projektisi. – – Ja periaattees voishan se nyt sanoa, et fanius on voinut jo alkaa siitä, että sä hakeudut sen sarjan pariin.

Esimerkin 2 mukaan tavallisena seuraajana pidettiin sellaista henkilöä, joka ei investoi katsomaansa sarjaan sen kummemmin omaa aikaansa. Leevin käyttämä verbi *surffata* viittaa televisio-ohjelmasta toiseen siirtymiseen esimerkiksi tylsistymisen välttämiseksi, mikä viestii katsottavien televisio-ohjelmien satunnaisesta valitsemisesta. Oman kokemukseni mukaan monet fanitkin ovat saattaneet löytää lempisarjansa sattumalta, mutta tavallisen seuraajan ja fanin erottaa nimenomaan se, mitä tapahtuu katsottavan sarjan löytymisen jälkeen. Tavallinen seuraaja ei niin sanotusti vaivaa sen kummemmin mieltään asialla, kun taas faneja sarja kiehtoo siinä määrin, että he sitoutuvat ja panostavat siihen jollain tapaa enemmän – esimerkiksi ajallisesti, emotionaalisesti ja/tai tiedollisesti (Groene & Hettinger 2015: 1). Tähän viittaa myös Alina esimerkissä 1 mainitessaan fanin tykkäävän jostain tarpeeksi: mitä *tarpeeksi* milloinkin tarkoittaa lienee kuitenkin varsin tilannesidonnainen kysymys.

Jonkinlaisena Sherlock-faniuden kriteerinä pidettiin myös sarjaan liittyvien viittausten tunnistamista ja mahdollisesti myös niiden tekemistä itse. Nikunen (2008: 190) mainitsee keskustelun olevan televisiosarjojen faniudessa tärkeässä asemassa, eikä haastattelemieni fanien suhtautuminen tästä juurikaan poikennut: toisten fanien kanssa keskusteleminen Sherlockista nähtiin miellyttävänä ja selvästi faniuteen liittyvänä asiana. Fanikeskustelulle tyypillisenä piirteenä voidaan aineistoni pohjalta pitää erilaisten sarjaan liittyvien viittausten tuomista keskusteluun. Viittauksilla tarkoitetaan oikeastaan mitä tahansa sarjaan liittyvää henkilöahmojen nimistä suoriin repliikkilainauksiin. Esimerkiksi Konsta luonnehtii viittausten tunnistamista näin:

Esimerkki 5

Konsta: Ku joku heittää jonku semmosen Sherlock-lainin (eng. *line*, 'repliikki') ni se on sillee ((osoitava ele)) hei.

Viittausten tekemisessä ja niiden tunnistamisessa näyttääkin olevan ainakin osittain kyse siitä, että ainoastaan valitut henkilöt ymmärtävät ne. Fanit keskustelevat viittauksin, ja mikäli niitä ei pysty asettamaan kontekstiinsa, ei niitä voi ymmärtää. Viittausten ymmärtäminen tai ymmärtämättömyys siis ainakin osaltaan erottaa Sherlock-fanin niin sanotusta tavallisesta seuraajasta.

Toisaalta informantit, jotka kokivat faniutensa enemmän nimenomaan suhteena sarjaan itseensä, eivät välttämättä nähneet viittausten tekemistä ehdottomana kriteerinä. Joissain tapauksissa tähän vaikutti se, ettei keskustelukumppaneita yksinkertaisesti juuri ollut tarjolla. Esimerkiksi Alina toi esille, ettei hän ole juurikaan keskustellut sarjasta – ainakaan kovin syvällisesti – joten viittausten tekeminen on jäänyt taka-alalle. Sen sijaan hän kuitenkin huomautti, että pystyi tunnistamaan viittauksia esimerkiksi internetissä tai internetin kautta myös muiden puheessa:

Esimerkki 6

Alina: Et jos mä puhun nii sit se on just semmosta aika pintapuolista, eikä eikä siihen ehkä siihen mun keskusteluun pääse ne, mitä mä oon niinku ehkä netistä luku. – – että ne ois silleen tullu luontevaks osaks omaa kielenkäyttöä, mutta silleen kuitenkin että tunnistaa.

Eräs fani, joka taasen oli aktiivisempi internetissä – vaikka sittenkin enemmän seuraajan roolissa – kertoi tutustuneensa Sherlock-fandomiin ennen kuin varsinaisesti katsoi itse sarjaa. Hänen kanssaan keskusteluun nousi mielenkiintoinen näkökulma siitä, mikä lopulta on fanituksen kohde fandomin ollessa niin suuri osa fani-ilmiötä itseään.

Esimerkki 7

Konsta: Tavallaan se, että sä fanittaisit jotain niinku toisen käden tiedon kautta tuntuu jotenkin vähän omituiselta. Että fanitatko, jos sä jos sä oot vaan seurannu Sherlock-fandomia, muttet oo kattonu Sherlockia, ni fanitatko sä Sherlockia vai Sherlock-fandomia?

Konsta kertoikin haastattelussa, että hän ei mielestään voinut luonnehtia itseään Sherlockin faniksi ennen kuin katsoi itse sarjan, vaikka fandom olikin hänelle verrattain tuttu. Vaikka Konsta ei lukenutkaan itseään fandomin osaksi, selittää esimerkki sinänsä melko oivallisesti niin sanotun yksilöllisen ja henkilökohtaisen faniuden (*fanship*) sekä faniyhteisön kautta määrittyvän faniuden (*fandom*) eroa, jota muun muassa Branscombe ja Reysen (2010) artikkelissaan pohtivat: fanius on identifioitumista ja kiinnittymistä nimenomaan faniuden kohteeseen, kun taas fandomissa keskeisessä asemassa on identifioitumien toisiin faneihin, jotka jakavat saman kiinnostuksen (Branscombe & Reysen 2010: 177).

Ero käy ehkä vielä selvemmin ilmi sen kautta, kertooko fani pitävänsä vaikkapa Sherlockista (*fanship*) vai käyttäkö hän ensisijaisesti jotain termiä (esim. *sherlockian*), joka lukee hänet osaksi faniyhteisöä (*fandom*) (Branscombe & Reysen 2010: 190). Termi *sherlockian* ei noussut haastatteluissa lainkaan esille, vaikka tiedostan sen oman kokemukseni kautta olevan laajalti käytössä. Tähän saattaa vaikuttaa termin englanninkielisyys, sillä esimerkiksi Harry Potter -fandomissa englanninkieliselle termille *potterhead* on suomenkielinen vastineensa, *potteristi*. Samanlaista termikäännöstä ei ole ainakaan tietääkseni tehty Sherlock-fandomissa.

Toisaalta samanlainen identifiointitermi *cumberbitch* mainittiin kuitenkin yhdessä haastattelussa sen englanninkielisyydestä huolimatta. Termillä viitataan Benedict Cumberbatchin (naispuolisiin) faneihin, mutta informanttien mukaan sitä käytetään nimenomaan Sherlock-piireissä.

4.1.2 Faniuden asteet

Fanitutkimusta on kritisoitu varsinkin sen alkuaikoina liiallisesta ilmiön yhtenäistävyydestä. Kuten on tullut mainittua jo aiemmin, eri fanikulttuurit kuitenkin eroavat toisistaan ja on tärkeää määritellä, mistä faniudesta milloinkin puhutaan. (Hirsjärvi & Kovala 2007: 261.) On kuitenkin otettava huomioon, että erilaisten fanikulttuurien lisäksi on olemassa vielä erilaisia fanittamisen tapoja näiden kulttuurien sisällä.

Informantit toivat haastatteluissa laajalti esille erilaisia faniuden asteita sekä yleisellä tasolla, kaikenlaisiin faniuksiin sopivina, että spesifisti Sherlock-faniuteen kuuluvina. Fanius nähtiin siis Hirsjärven ja Kovalan (2007: 249) tapaan muuttuvana ja yksilöstä riippuvaisena ilmiönä: kukin fanittaa tavalla, joka itselle parhaiten sopii. Huomionarvoista lienee myös se, että faniuden eri asteet eivät suinkaan sulje toisiaan pois: fanina on mahdollista valita oma asteensa tai tapansa fanittaa, mutta toisaalta myös yhdistellä erilaisia tapoja toisiinsa.

Haastateltavien mainitsemat erilaiset fanityypit tai -asteet pohjasivat monin paikoin faniuden ilmenemismuotoihin. Erilaisina asteina mainittiin muun muassa luojat tai tuottajat, keskustelijat, oheistuotteiden keräilijät sekä cosplay-harrastajat. Luojina nähtiin ne fanit, jotka tuottavat sarjaan liittyen uutta sisältöä: esimerkiksi kirjoittavat fanfictionia tai pitävät blogia Tumblrissä. Myös keskustelijat luovat omalla tavallaan uutta sisältöä tulkitsemalla ja spekuloiden sarjan tapahtumia esimerkiksi Tumblrissä tai muilla fanifoorumeilla. Fanikeskustelun pohjana ja virittelijänä on aktiivinen ja intensiivinen suhde faniuden kohteeseen, jota tulkitaan, muokataan ja tuotetaan uudelleen (Nikunen 2008: 190). Hirsjärven (2009: 110) mukaan televisiosarjat jäävät kuvauksissaan myös jollain tapaa jälkeen fanien tarpeissa, mikä niin ikään laukaisee halun tuottaa uutta ja tavallaan parempaa sisältöä. Lisäksi fanit pyrkivät spekuloinneillaan myös täyttämään sarjan jättämiä aukkoja.

Toisaalta fanius ei kuitenkaan välttämättä näy ulospäin. Muita mainittuja faniuden tyyppisiä olivat esimerkiksi seuraajat tai kuluttajat sekä fanit, jotka fanittavat sarjaa itsenäisesti osallistumatta muihin fanikulttuurin ilmiöihin. Esimerkiksi Alina määritteli itsensä hiljaiseksi

ja satunnaisesti seuraajaksi, koska ei kokenut fanituksensa olevan kovinkaan aktiivista tai intensiivistä. Myös Leevi määritteli itsensä hiljaiseksi seuraajaksi:

Esimerkki 8

Leevi: Mäki oon välillä lukenu just jotain artikkeleja niinkun sarjaan liittyen ja kaikkee tämmöstä, mutta sitte niinku mä en oo hirveesti surffaillu esim jossain kunnan fanipalstoilla. – – Ehkä mäki oon vähä semmonen hiljainen seuraaja. Silleen että sillon tällön omaksi ilokseni vähän kattelen jotain, mutta en mä silleen mihinkään keskustele mitään.

Vaikka faniuteen nykyään liitetäänkin vahvasti internet ja sen mahdollistamat kansainväliset verkostot ja faniyhteisöt, ei sellaiseen kuulumista, siellä vaikuttamista tai sen seuraamista pidetty kuitenkin kriteerinä Sherlock-faniudelle. Esimerkiksi Julia luonnehti tällaista, nimenomaan henkilökohtaiseen fanikokemukseen pohjaavaa faniutta näin:

Esimerkki 9

Julia: On niitä, jotka kokee olevansa sen Sherlock-sarjan faneja sillä, että ne kattoo sitä sarjaa ja on seurannu alusta asti, mutta et ne ei oo siinä fanikulttuurissa sillee. – – (kertoo esimerkin eräästä tuttavastaan) hän kokee olevansa suuri Sherlock-sarjan fani, mut sille riittää tasan ne jaksot.

Julia jossain määrin painottaa sarjan seuraamista alusta asti. Tämä on kuitenkin ongelmallista siksi, että se vie mahdollisuuden faniuden syntymiseltä myöhemmin. Koska sarja on olemassa ensiesityksensä jälkeenkin, ei voida olettaa, ettei uusia faneja syntyisi ajan kuluessa. Toisaalta Julia saattaa tarkoittaa maininnallaan myös sitä, että faniuden syntymiseksi täytyy katsoa kaikki sarjan jaksot. Myös tämä väite kuitenkin kumottiin, sillä esimerkissä 4 (s. 8) taasen painotetaan sitä, että fanina voidaan pitää myös sellaista henkilöä, joka on vasta aloittanut sarjan katsomisen.

Esimerkissä 9 kuitenkin korostuu esimerkin 4 tapaan nimenomaan fanin henkilökohtainen innostus sarjaa kohtaan. Tämänkaltainen fanius muistuttaa siitä, ettei fanius ole syntynyt internetin kautta, vaan on sen myötä saanut vain uusia resursseja fanien väliseen keskusteluun ja jakamiskulttuuriin. Esimerkiksi televisiosarjoihin pohjaava fanius on alun perin näyttäytynyt varsin yksityisenä, koska tv-sarjoja on seurattu nimenomaan kodin piirissä, eikä väyliä laajemmalle julkiselle keskustelulle ole ollut olemassa. (Nikunen 2008: 184.)

Tavallaan niin sanotun perinteisen faniuden asteena voidaan pitää myös Sherlock Holmes -faniutta, joka nousi eräässä haastattelussa keskusteluun. Julia kuvaili tätä faniuden muotoa seuraavasti:

Esimerkki 10

Julia: Sitte taas on sellasia, jotka on on hyvin niinku kiintyny niihin alkuperäisiin teoksiin, jotka sitten kokee enemmän tai vähemmän pyhäinhäväistyksenä sen, et siirretään nykypäivään. Että ne on ehkä ne, toi on ehkä se radikaalein suhtautumistapa siihen. Et sitte on vaan silleen et no mun mielestä teoksia pitäisi kunnioittaa alkuperäisessä asussaan eikä tolleen.

Sherlock Holmes -fani ei siis suhtaudu esimerkissä 10 esitetyn luonnehdinnan mukaan lainkaan positiivisesti Sherlock-sarjaan, vaan ottaa pikemminkin kriittisen ja alkuperäisteoksia puolustavan näkökulman sarjaa kohtaan. Toisaalta on otettava huomioon, että faniuteen itseensä liitetään yleisesti myös kriittisyys, eikä fanius aina suinkaan pohjaa pelkästään ihailulle tai edellytä samanmielisyyttä fandomin muiden jäsenten kanssa (Hirsjärvi 2009: 81; Nikunen 2008: 189). Näin ollen on varsin relevanttia olettaa, että kriittistä asennetta televisiosarjaa kohtaan löytyy myös Sherlock-fanien keskuudesta. Sherlock- ja Sherlock Holmes -faniuden erottaminen toisistaan kertoo myös siitä, että Sherlock on tv-sarjana vain osa niin sanottua Sherlock Holmes -universumia, joka kattaa kaikenlaiset versiot aina alkuperäisistä kirjoista useisiin elokuviin ja tv-sarjoihin. Eräs haastatelluista faneista kuvailikin Sherlock-faniutta ja -fandomia yhdeksi Sherlock Holmes -fanikulttuurin ryhmittymäksi.

4.1.3 Tosifanius

Jonkin verran itse erilaisia faniyhteisöjä sekä nimenomaan Sherlock-fandomia tuntevana uskalsin olettaa myös Sherlock-fandomissa esiintyvän tietynlaista tosifaniuden diskurssia. Kysyinkin haastatteluissa ehkä hieman provosoiden, voisiko joku fani olla fanimpi kuin toinen: onko siis olemassa faniuden asteita siinä määrin, että toista voitaisiin arvottaa toisen yläpuolelle. Lähes poikkeuksetta informantit tyrmäsivät tämän oletuksen esimerkiksi painottamalla, että faniuden asteet ovat nimenomaan erilaisia faniuden ilmenemismuotoja, eivät siis arvottavia. Arvottava määrittely nähtiin haastateltujen fanien keskuudessa yleensä varsin ongelmallisena, koska fanius kiinnittyy niin vahvasti identiteettiin.

Esimerkki 11

Konsta: Haluaa ainakin itselleen uskotella monet olevansa fanimpia ku toiset. – – Ehkä se kertoo siitä et miten paljon se niinku siihen omaan identiteettiin sitte se fanius liittyy. Että pitää pystyä osoittamaan että on ylivertainen fani, koska oma ego ei muuten kestäis.

Tosifaniudessa näyttäisikin olevan kyse sekä yksilöllisyydestä että yhteisöllisyydestä. Esimerkin 11 mukaan tosifaniksi itsensä määrittelevä pyrkii erottumaan muista ja näin ollen vahvistamaan omaa yksilöllistä identiteettiään ja itsetuntoaan. Toisaalta faniudessa on vahvasti kyse sosiaalisesta identiteetistä eli siitä, miten yksilö määrittää itsensä jonkin tietyn ryhmän jäseneksi (Groene & Hettinger 2015: 2). Mikäli tietynlaisia faneja voisi arvottaa toisten yläpuolelle, tosifani olisi hierarkiassa korkeammalla kuin muut fanit. Samalla tällainen fani tulisi varmistaneeksi kuulumisensa faniyhteisöön. Ristiriitaisen tosifani-identifikaatiosta tekee kuitenkin muiden fanien vastaanotto: jos muut fanit eivät hyväksy faniuden arvottavaa määritte-

lyä, tosifaniksi itseään tituleeraava saattaa tulla sulkeneeksi itsensä yhteisön ulkopuolelle, vaikka tarkoituksena on nimenomaan ollut vahvistaa omaa yhteyttä fandomiin.

Vaikka tosifaniuden olemassaolo sinänsä tyrmättiin, toivat jotkut faneista esille faniuden arvottavaa asteittaisuutta, jos he itse kokivat olevansa jollain tapaa alemman tason faneja.

Esimerkki 12

Senni: Sillee et jos on tommosilla foorumeilla ja kirjoittele sinne ni on se nyt astetta enemmän fani ku minä, joka en sinne kirjoittele mitään. Että niinku astetta vielä kiinnostuneempi, mutta kyllä mää silti luokittelisin itteni faniksi.

Esimerkissä 12 erityisesti fandomiin osallistuminen, aktiivisuus ja yhteisöllisyys nähdään jonkinasteisen tosifaniuden määrittelijöinä: mitä aktiivisempi, sitä parempi. On kiinnostavaa, että Senni käyttää nimenomaan komparatiiveja *enemmän* ja *kiinnostuneempi*, sillä ne ilmaisevat vertailua asteittain, jonka niin moni muu informantti kielsi. Haastattelun lopussa Senni käytti haastattelutilanteesta naurun saatelemana myös nimitystä *semifanitapaaminen*, jossa erityistä huomiota kiinnittää etuliite *semi*. Liitteellä tarkoitetaan neutraaleimmillaan osaa jostakin kokonaisuudesta, mutta toisaalta siihen voidaan liittää myös keskinkertaisuuden näkökulma, mikä kielii selvästi arvostuksesta. Naurusta päätellen määrittely on tarkoitettu jokseenkin humoristiseksi, mutta toisaalta se kuitenkin implikoi selvän arvostuksen oman faniuden alemmuudesta johonkin toisenlaiseen faniuteen verrattuna.

Haastatteluissa nousi tosifaniudesta keskusteltaessa esille myös yksityiskohtaisen tiedon hallinta ja sen arviointi fanien kesken. Kyse on niin sanotusta testauspuheesta, jolla tarkoitetaan tässä yhteydessä fanien tapaa määrittellä faniutta sen mukaan, kuinka paljon toinen henkilö tietää faniuden kohteesta. Esimerkissä 3 (s. 7) Lilja toikin esille tarpeeksi tietämisen aspektin, jonka hänen mukaansa ei kuitenkaan pitäisi määrittää faniutta. Informantit näkivät faniuden testaamisen yksityiskohtaisen tiedon kautta pikemminkin naurettavana. He toivat eksplisiittisesti esille, että nimenomaan niin sanottua tosifaniutta saatetaan fandomissa määrittellä tämänkaltaisen testaamisen kautta:

Esimerkki 13

Konsta: Se on kyllä just se ku ruvetaan fanien kesken niinkun vääntää, et kuka on tosifani ja tämmöstä. Että tiedätkö, muistatko, mitä jaksossa siinä jaksossa sillä minuutilla tapahtui ja mitä siellä taustalla tapahtui. Ai et olekaan oikea fani ku et kiinnittänyt tuohonkaan huomiota. Ku et huomannu tätä hienoa viittausta johonkin.

Näin ollen myös tosifanius, sen olemassaolo ja yleensä toisen fanin pitäminen toista parempana torjuttiin. Tämä kuitenkin tekee tosifaniuden diskurssista erityisen mielenkiintoisen, sillä vaikka se melko yksioikoisesti tyrmättiin, on sen kuitenkin oltava olemassa: haastatellut fanit tunnistivat ilmiön heti, kun otin sen puheeksi. Lisäksi sitä myös parodisoitiin ja käy-

tettiin vitsailun välineenä muun muassa esimerkissä 13, jossa oli haastattelutilanteessa selvästi ivallinen sävy.

Yhtenä selityksenä tosifaniuden diskurssille voidaan haastattelujen pohjalta pitää ulkopuolelta, esimerkiksi mediasta, nousevaa määrittelyä:

Esimerkki 14

(haastattelussa puhuttu faniudesta median määrittelemänä)

Aamu: Siinä (lehdessä) luki sillee, että kaikki tosifanit olivat siellä ja sitten kun et ollut ollut siellä niin kyllä muuten ketutti. – – Et se on se on just se et ku se on niin tärkeä osa identiteettiä se fanius, ni jos joku yrittää määrittellä sen niin ja sit se ei ookaan se määritelmä, se mikä osuu just suhun.

Ulkopuolinen määrittely onkin siinä määrin ongelmallista, että faniutta välttämättä ymmärretä oikein: esimerkiksi faniuden asteet saatetaan nähdä nimenomaan arvottavina, vaikka fanit itse kokisivat ne pikemmin ilmenemismuotoina.

4.2 Fandom

Hirsjärvi (2009: 76) määrittelee faniuden muun muassa vahvasti sosiaalisiin verkostoihin kytkeytyväksi ilmiöksi, jossa yhteisöllisyys määrittyy aktiivisen osallistumisen ja tuottamisen kautta. Faniyhteisöihin eli fandomeihin liitetään myös yleisesti yhteisöllisyyteen kuuluva memoot-ajattelu: fanit määrittelevät fandominsa yleensä yhtenäisinä ryhminä, joihin useimmiten liittyy vahva yhtenäisyyden henki. Toisaalta yhteisö on myös käsite, joka sulkee ulkopuolelleen tiettyjä yksilöitä tai muita yhteisöjä. (Groene & Hettinger 2015: 2; Hirsjärvi 2009: 80.)

4.2.1 Sherlock-fandomin ominaispiirteet

Sherlock-fandom yhdistettiin haastatteluissa pitkälti internetiin ja erityisesti some- ja blogialusta Tumblriin. Fandom kuvattiin laajalle levinneeksi, kansainväliseksi ja pääasiassa englanniksi toimivaksi, vahvasti yhteisölliseksi keskittymäksi.

Esimerkki 15

Lilja: Ku oli katonu Sherlockin läpi ni on silleen et internet tekee paljon, siis internet on selvempi.

Esimerkki 16

Aamu: Mut se on myös jännää, että jotenki vaikka vaikka niinku mä oon ollu paljon enemmän sisällä siinä (toisessa) yhteisössä – – kun nyt esimerkiks siinä Sherlock-yhteisössä, ku en esimerkiks Tumbl-rissä silleen pyöri, nii siitäkin huolimatta se Sherlock-fandom on niinkun jotenkin näyttäytyy semmonsena, se on se yhteisö. Ja niinku sinne mennään sisälle, vaikka vaikka siel ei olisakaan periaatteessa sillee sisällä tai tuottais sinne mitään uutta.

Esimerkissä 15 Lilja kuvaa internetin selkiytyneen Sherlockin katsomisen jälkeen. Vaikka hän ei erittele, miten hän kokee asian internetiä selkiyttäneen, voidaan olettaa, ettei kyse ole kuitenkaan koko tietoverkon käytön helpottumisesta. Oletettavasti hän viittaa esimerkiksi Tumblriin tai muihin sosiaalisen median alustoihin, missä fanit ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja missä näin ollen voidaan olettaa esiintyvän laajalti Sherlockiin viittaavaa sisältöä. Esimerkki 15 kuvaa myös osaltaan fandomin englantipainotteisuutta, sillä Lilja aikoo käyttää ilmausta *tehdä järkeä* (eng. *make sense*), joka on selvä anglismi. Hän korjaa itse välittömästi kieltään, mutta anglismin ensisijaisuus kertonee jotain myös fandomin englanninkielisyydestä: Lilja on luultavasti fandomia seuratessaan tottunut englannin kieleen siinä määrin, että se puskee läpi myös suomenkielisessä haastattelutilanteessa.

Esimerkki 16 taas tuo esille nimenomaan Tumblrin tärkeyden fandomissa: Aamu ei koe olevansa niin sanotusti sisällä Sherlock-fandomissa, koska ei juuri käytä kyseistä palvelua. Toisaalta hän kuitenkin kuvaa kiinnostavasti fandomin yhteisöllisyyden tunnetta, joka ei hänen mukaansa välttämättä ole sidoksissa esimerkiksi fanin omaan aktiivisuuteen yhteisössä. Internet ja fanius mahdollistavatkin sinänsä uudenlaisen yhteisöllisyyden muodon, jossa (kaikkien) yhteisön jäsenten ei ole välttämätöntä aktiivisesti osallistua yhteisön toimintaan tai edes kasvokkain tavata toisia jäseniä. Silti fanit – ja haastattelujen perusteella erityisesti Sherlock-fanit – kategorisoivat itsensä kuuluviksi yhteisöön tai ryhmään, mikä myös yhdistyy näin ollen vahvasti sosiaaliseen identiteettiin. (Branscombe & Reysen 2010: 178, 187.)

Esimerkki 17

Aamu: Kun tässä nyt sattumalta aina on niin pitkä odotusaika ennen ku saadaan nähdä jotain uutta niin mää tarviin siihen väliin jotain ja onneksi sitä on. – – Jotenki mä luulen, että se että siinä on se odotus, niin se on tai siis tätä silleen sitä hirveen vahvaa yhteisöä ei varmaan olis ilman sitä. Että on se aina se vuosien odotus siinä välissä, koska just sen takia, että ihmiset tarvii sitte jotain ja sitten ne koontuu ja rupee luomaan asioita.

Esimerkissä 17 Aamu kuvaa tiivistetysti periaatteessa koko (internet)fandomin idean kertomalla fanien tarpeesta kokoontua ja luoda uutta. Hän kuitenkin selittää myös sen, miksi nimenomaan Sherlock-fandomista on tullut niin aktiivinen: kaikki kulminoituu niin sanottuun hiatukseen, taukoon sarjan jatkuvuudessa. Sherlockissa materiaalia tulee muutenkin verrattain vähän (3 jaksoa tuotantokaudessa), mutta vielä hankalampaa Sherlock-fanin arjesta tosiaan tekee pitkä odotus kausien välissä, joka saattaa Aamunkin mukaan kestää vuosia. Hiatus nimenomaan Sherlock-fandomissa on myös omien kokemusteni mukaan varsin keskeisessä asemassa ja ainakin osittain myös fanituotannon inspiraation ja luovuuden lähde.

Yksi Sherlock-fandomiin liitetty piirre oli myös sen yhteys muihin, erityisesti Supernatural- ja Doctor Who -televisiosarjojen, fandomeihin:

Esimerkki 18

Konsta: Tähän on tää pyhä kolminaisuus, mikä ainakin Tumblrissä pyörii, eli superwholock eli ihmiset, jotka, fandomyhteisö koostuu fandomeista niinku Supernaturalin, Doctor Whon ja Sherlockin faneista.

Esimerkissä 18 Konsta käyttää fandomeista termiä *superwholock*, joka jo olemassaolollaan sinänsä kertoo näiden fandomien selvästä yhteydestä. Haastatteluisissa tuotiin esille, että kyseiset fandomit, niiden fanit ja itse tv-sarjat ovat monin paikoin samankaltaisia ja siksi luonnollisestikin yhteydessä toisiinsa: esimerkiksi Lilja mainitsi sarjoja yhdistävän nokkelan kielenkäytön ja henkilöhahmojen samankaltaisuuden. Tällainen fandomien ryhmittymä on varsin kiinnostava ilmiö, sillä se venyttää fandom-käsitteen perinteisempää määrittelyä: yhteisön pitäisi olla suhteellisen tiukkaan rajattu, toisia yhteisöjä ja niin kutsuttuja muita jopa hylkivä kokonaisuus, mutta Sherlock-, Supernatural- ja Doctor Who -fandomien tapauksessa yhteisöt sen sijaan ovat muodostaneet yhdessä yläkäsitteenomaisen superwholock-fandomin.

On kuitenkin otettava huomioon, että kaikki Sherlock-fanit eivät välttämättä kuulu superwholock-fandomiin tai edes jompaankumpaan toisista osafandomeista, sillä vain murtoosa haastateltavista kertoi fanittavansa Sherlockin lisäksi jompaakumpaa tai kumpiakin näistä kahdesta muusta. Konstan käyttämä pyhän kolminaisuuden käsite kuvaakin fandomien yhteyttä varsin onnistuneesti, sillä toisaalta on olemassa yksi fandom, joka kattaa kaikki kolme, mutta taas toisaalta fandomit ovat olemassa kuitenkin myös erillisiä. Kuvattu fandomryhmittymä on siis Sherlock-fandomille ja -faneille ominainen, mutta ei kuitenkaan pakollinen.

4.2.2 Asenteet fandomia ja faneja kohtaan

Informantit kertoivat kohdanneensa lähes poikkeuksetta positiivista asennoitumista Sherlockia, sen faneja sekä fandomia kohtaan.

Esimerkki 19

(haastattelussa puhuttu sarjasta keskustelemisesta)

Leevi: Jotenki tullu joka kerta semmonen aivan mieleton molemminpuolinen pärinä siitä sarjasta. Että niinku kaikki, jotka sitä on kattonu, tuntuu olevan tosi innoissaan.

Esimerkki 20

Aamu: Mää luulen että joteki Suomessa se on se on sellanen juttu, että ne jotka on kattonu sitä, ne tietää sen ja yleensä tykkää siitä, jollonka ei ei oo ainakaan tullu mitään negatiivista vastaan. Ne jotka ei oo kattonu sitä, ei välttämättä tiiä ollenkaan, mikä se on. Just tää et sit ku oot inessä, ni sit oot inessä ja sitte niinku jos et oo, ni et muuten oo.

Esimerkki 20 painottaa Sherlock-fandomia varsin yhteisöllisenä: samaan tapaan kuin Leevi esimerkissä 19 myös Aamu on sitä mieltä, että ne, jotka tutustuvat sarjaan, yleensä

myös päätyvät pitämään siitä. Faniien mukaan Sherlock-fandom ikään kuin imaisee sisäänsä: muun muassa sarjan perusteellinen toteutus, hyvät näyttelijäsuoritukset ja kiinnostavat mysteerit tuntuvat olevan niin viehättäviä, että faniksi on jopa hankalaa olla tulematta.

Haastatteluissa fanit toivat myös esille sen, että fanius yleensä näyttyy nykyään monin paikoin hyväksytympänä. Tämä näkökulma eroaa selvästi faniuteen perinteisesti liitetystä ominaisuuksista, joiden mukaan fanit ovat muun muassa epäkypsiä, yhteiskunnasta ja sosiaalisesta kanssakäymisestä vieraantuneita joukkohysteriaan taipuvaisia kummajaisia, jotka pakenevat todellisuutta fanituksensa kohteiden luomiin mielikuvitusmaailmoihin. (Hirsjärvi 2009: 66–67; Hirsjärvi & Kovala 2007: 247.) Mikäli fanius on näyttäytynyt näin stigmatisoituneena ja kaikin puolin negatiivisena ilmiönä, ei fandomeita, fanijoukkojen ryhmittymiä, ole varmastikaan nähty yhtään sen positiivisemmassa valossa. Ympärillä olevat ihmiset eivät ainoastaan tee kaltaisekseen, vaan myös vahvistavat toistensa (hyviä ja) huonoja puolia. Jos yksikin fani näyttyy fanikulttuurin ulkopuolisille epäkypsänä kummajaisena, voidaan olettaa fanijoukon vain vahvistavan tätä negatiivista leimaa.

Faniuden ja fandomin hyväksyttävyyteen liitettiin kuitenkin jonkinlaisia reunaehtoja:

Esimerkki 21

Alina: Mut silti on ehkä siinä fanituksessa vieläkin semmonen arvoasteikko niin semmosilla yleisillä öö, yleisten asenteiden puolesta. Et Sherlock-fanius on ehkä siinä coolimmasta päästä mut sit vieläkin esim joku sarjakuva tai joku anime tai manga-fanius, nii se ei ehkä oo niin semmosta coolia yhteiskunnan silmissä.

Esimerkissä 21 Alina kertoo Sherlock-faniuden olevan *coolia* esimerkiksi animen ja mangan fanitukseen verrattuna. Alinan mukaan Sherlock-fanius on siis tietyllä tapaa parempaa ja jopa muodikasta, jolloin fanius ei näyttäydykään ainoastaan hyväksyttynä, vaan myös katu-uskottavana, kuten hän asian haastattelussa aiemmin sanallistaa. Myös Hirsjärvi (2009: 69) kuvaa väitöskirjassaan, että vaikka faniuden hyväksyttävyyttä yleensä määritellään intensiteetin kautta, myös sen kohteella on merkitystä.

Lisäksi Nikunen (2008: 187) tuo esille näkökulman, jonka mukaan erityisesti internetillä olisi ollut merkittävä vaikutus faniuden stigman hälventämisessä: faniuksia rakennetaan internetissä faniien omilla ehdoilla vuorovaikutuksen ja tuottajuuden näkökulmista, mikä näyttää faniuden myös muulle yleisölle monimuotoisempänä rajoittavan, negatiivissävytteisen representoinnin sijaan. Internet laajana julkisena ympäristönä tarjoaa faneille myös parempia mahdollisuuksia kaikenlaiseen osallistumiseen ja näin ollen faniuden ilmentämiseen omista lähtökohdista käsin (Nikunen 2008: 187). Fandom tarjoaa siis jokaiselle jotakin ja nykyään myös ulkopuolisten silmin positiivisemmassa valossa kuin ennen.

Ainoana jossain määrin negatiivissävytteisenä ennakkoluulona Sherlock-fandomia ja -faneja kohtaan oli erään haastatellun fanin mukaan käsitys siitä, että kaikki Sherlock-fandomissa olisivat automaattisesti innokkaita slash-fanfictionin kuluttajia tai jopa itsekin homoseksuaaleja. Slash on hyvin yleinen fanfiction-tyyppi, jossa kuvataan ja paritetaan kahta samaa sukupuolta edustavaa henkilöä hahmoa. Sherlock-fandomissa on omankin kokemukseni mukaan melko yleistä kannattaa esimerkiksi Sherlockin ja Watsonin pariutumista, joten informantin esille tuoma asenne ei ollut sinänsä yllättävä. Hän painotti kuitenkin myös sitä, että asenne yleisesti slash-fanfictionia kohtaan ei välttämättä aina ole kovin positiivinen, joten asenne sinänsä liittyi myös yleisesti faniuteen ja fanfictioniin, ei ainoastaan Sherlock-fandomiin.

4.2.3 Kuuluuko fani aina fandomiin?

Esimerkissä 16 (s. 14) Aamu kertoi kokevansa vahvaa kuuluvuutta Sherlock-fandomiin, vaikkei ajatellutkaan olevansa siinä kovin aktiivinen. Fandomin seuraajana hän koki kuitenkin olevansa osa fandomia. Esimerkissä 9 (s. 11) taas kuvailtiin fania, joka ei osallistu fanikulttuuriin muuten kuin oman, henkilökohtaisen faniutensa kautta. Muutamat haastatelluista faneista määrittivät myös itsensä tämänkaltaisiksi faneiksi, eivätkä he kokeneet osallistuvansa fandomin toimintaan.

Haastatteluissa nousi esiin kiinnostava ristiriita fanien käsitysten välillä siitä, kuuluuko fani aina fandomiin vai ei. Väitteen puolestapuhujat olivat sitä mieltä, että fandom on erottamaton osa faniutta, joka seuraa luonnollisesti fani-kokemuksen syntymistä:

Esimerkki 22

Lilja: Siis kuulunhan mä ite siihen fandomiin ku ite fanitan sitä, mutta en kirjoittele mihinkään tai tee postauksia sellasta enkä seuraa mitään niinku fanifiktiota aktiivisesti. — Fandom ei tietenkään, en tiää onko se ikinä ihan ulkopuolella mistään.

Esimerkki 23

Julia: Kyllä mä aattelin, et neki, jotka ei välttämättä oo siellä öö somen kautta mukana, niin kyllä neki kuuluu siihen niinku fandomiin.

Erityisesti esimerkissä 22 fandomin erottamattomuus faniudesta kuvattiin itsestään selvänä, sillä verbialkuinen liitepartikkeli *-han* implikoi väitteen olevan yleisesti tiedossa oleva fakta (VISK § 830). Fandomin mahdollista ulkopuolisuutta kyseenalaistettiin myös adverbillä *ikinä*, joka osoittaa kiellon pätevän kaikkina ajankohtina (VISK § 649). Esimerkissä 23 liitepartikkeli *-kin* sen sijaan osoittaa Julian mielipiteen olevan jossain määrin odotuksenvastainen (VISK § 842). Fandom eli faniyhteisö siis kattaisi jokaisen fanin, vaikka fanina ei olisikaan

millään tavalla kiinnostunut internetissä ja sosiaalisessa mediassa vaikuttavasta fandomista, joka kuitenkin määrittyi fandomin ehkä näkyvimmäksi muodoksi. Tärkeänä pidettiin tässäkin tapauksessa yhteisöllisyyttä ja keskustelua. Esimerkiksi Alina kuvasi internetiin sijoittuvaa kansainvälistä fandomia ikään kuin yläkäsitteneä ja pienemmässä piirissä, kasvokkain tapahtuvaa keskustelua alakategoriana internetfandomin sisällä:

Esimerkki 24

Alina: Yleisimmin tapahtuu niinkun internetissä, mut sit myös mun mielestä se on fandomi, et jos vaikka vaikka useemman ku yhen kanssa juttelee siitä jotenki ja sit niinku liittää siihen niinkun porukan kanssakäymiseen. – – Ehkä se vois olla joku semmonen minifandom tai joku tommonen joka siinä tavallaan syntyy, koska siin on kuitenkin samat piirteet sit ku siinä isommassa maailmanlaajudessa.

Eriävä mielipide liittyikin pitkälti juuri yhteisöllisyyden kokemukseen ja siihen, ettei se välttämättä kuulu erottamattomasti faniuteen. Esimerkissä 25 Aamu perustelee fanin fandomiin kuulumattomuuden seuraavasti:

Esimerkki 25

Aamu: Mää näkisin, että se joka jos ei edes millään tavalla kuluta sitten niitä fandomin tuotteita tai tietoisesti etsi niitä tai muuta, niin ei välttämättä kuulu siihen fandomiin eikä koe millään tavalla kuuluvansa siihen fandomiin. – – Jos kokee vain niinku katsovansa sitä sarjaa ja pitävänsä siitä hyvin paljon, ni se ei oo niinku se fandom ei oo välttämätön osa sitä. – – Se ei välttämättä oo yhteisöllinen juttu ollenkaan se fanitus.

Fanius, joka ei määriy fandomin kautta (*fanship*), ei esimerkissä 25 kuvatulla tavalla myöskään tarvitse fandomia. Tätä ilmaistiin kiellon yhteydessä muun muassa modaalisella, välttämättömyyttä ilmaisevalla partikkelilla *välttämättä* sekä kieltoa vahvistavalla partikkelilla *ollenkaan* (VISK § 137, 1614). Mikäli fanisuhde sarjaan itseensä on fanille ensisijaisesti henkilökohtainen, fani ei välttämättä koe kuuluvansa fandomiin, joka perustuu nimenomaan faniuden yhteisöllisyydelle ja sosiaalisen identiteetin luomiselle. Haastateltujen fanien kesken hyvin suosittu näkemys siitä, että jokaisen fanin pitäisi itse saada päättää faniudestaan, nousee esille myös tässä – tahtomattaan fandomiin ei tarvitse kuulua.

4.3 Fanikieli

Tarkoitin fanikielellä lähinnä kielimuotoa, jota fanit käyttävät puhuessaan faniudestaan, fandomistaan ja faniuden kohteestaan. Toisaalta, koska fanikieltä voidaan jaotella faniuksien mukaan, voidaan fanikieleksi laskea myös se, kun fanit puhuvat yleisesti fanituksesta ja siihen liittyvästä kielenkäytöstä. Koska myös haastateltavat tiedostivat tällaisen erottelun, on rele-

vanttia puhua erikseen yleisestä fanikielestä ja toisaalta spesifisti Sherlock-fanikielestä sekä muista fanikielistä.

4.3.1 Yleinen fanikieli

Haastateltujen informanttien mukaan yleinen fanisanasto on pitkälti peräisin fanfiction-termistöstä. Vaikka yksikään haastatelluista ei kertonut itse aktiivisesti lukevansa tai kirjoittavansa fanfictionia, faneista ne, jotka kertoivat seuraavansa fandomia, pystyivät kuitenkin kertomaan ja kuvailemaan useita erilaisia termejä. Näitä termejä olivat muun muassa OTP (eng. *one true pairing*) ja AU (eng. *alternative universe*). Tuttua faneille oli myös shippaaminen (eng. *ship, shipping*).

AU:lla tarkoitetaan siis vaihtoehtoista universumia, johon esimerkiksi Sherlockin tapahutumia/henkilöhahmoja fanfictionissa viedään – Sherlock voidaan kumppaneineen laittaa seikkailemaan esimerkiksi Supernaturalin maailmaan, henkilöiden sukupuolet voidaan vaihtaa tai tarinan kannalta keskeisiä henkilöitä voidaan tappaa tai herättää henkiin. Olennaista on siis, että fanfictionissa esitetyt asiat eivät ainakaan täysin vastaa sarjan virallista kulkua.

Shippaaminen ja OTP taasen liittyvät vahvasti toisiinsa. Shippaamisella ei ole mitään tekemistä laivojen kanssa (vaikka kaksoismerkitys humoristisessa mielessä fandomissa varsin hyvin tiedostetaankin), vaan se on lyhennetty mitä ilmeisimmin englanninkielisestä sanasta *relationship* (suhde). Sillä tarkoitetaan siis henkilöahmojen parittamista useimmiten nimenomaan romanttisessa mielessä. OTP taasen tarkoittaa fanin niin sanottua lempiparitusta. Shippaaminen ja OTP saattavat liittyä alkuperäisen ja virallisen teoksen ”tunnustamiin” paritukseen, mutta se ei ole millään tavalla välttämätöntä. Shippaamisen yhteydessä fanit usein myös luovat parituksilleen termejä, jotka yhdistelevät shipin osapuolten nimiä (esim. Johnlock, Sherlolly).

Jo aiemmin mainittu fanien tarve tuottaa uutta, fanituksen kohteen virallisesta kaanonista poikkeavaa sisältöä tulee fanfictionissa mitä parhaiten esille, koska käytännössä fanien tuotannossa vain mielikuvitus on rajana. Mikäli Sherlock-fani haluaa esimerkiksi spekuloida sitä, mitä olisi tapahtunut, jos Sherlock olisikin Mycroftin isovelji eikä toisin päin, on fanfiction oivallinen väylä näiden ajatusten julkittuomiseen ja toteuttamiseen.

Lisäksi huomioitiin myös se, että fanfiction ja siitä lyhennetty ficci ovat itsessäänkin jo fanisanastoa:

Esimerkki 26

Lilja: Tietenki ficci itessään ja fanfiction ni ne on fanitermejä ja josta en tiä tietääkö kaikki mitä se tarkoittaa, mutta ei mun äiti ainakaan tiä, mitä fanfiction on.

Koska fanfiction ei näyttäytynyt informanteille itselleen tärkeänä fanituksen muotona, mutta he kuitenkin hallitsivat siihen liittyvän termistön melko hyvin, voidaan tehdä päätelmiä sen merkityksestä fanikieleen yleensä: fanfiction, sen kirjoittaminen ja/tai lukeminen, on niin yleinen fanituksen muoto, että se väkisinkin vaikuttaa faniuteen ilmiönä ja näin ollen myös fanikieleen. Toisaalta on otettava huomioon, että termejä luettelivat nimenomaan ne fanit, jotka vähintään seurasivat fandomia: fanfiction saattoi olla fandomia seuraamattomillekin tuttu ilmiö, mutta he eivät kuitenkaan pystyneet tuomaan ainakaan haastattelutilanteessa siihen liittyviä termejä esille. Tämä omalta osaltaan perustelee yksilöllisen faniuden ja yhteisöllisen, fandomin kautta määrittyvän faniuden eroa sekä myös sitä, että fandomiin ei olisi pakko kuulua.

Esimerkistä 26 käy ilmi myös toinen fanikieleen liittyvä ilmiö, joka liittyy viittausten tekemiseen (myös s. 8–9 esimerkit 5 ja 6). Lilja tuo esille, ettei esimerkiksi hänen äitinsä tietäisi, mitä fanfiction tarkoittaa. Fanikielenkäyttöä voidaan pitää siinä määrin kontekstisidonnaisena, että kaikki eivät sitä ymmärrä. Identifioituminen tiettyyn ryhmään ja yhteisöön on erityisesti fandomille tyypillinen piirre ja kielenkäyttö onkin yksi tapa erottautua muista ja toisaalta vahvistaa yhteenkuuluvuutta niiden kanssa, jotka käyttävät ja ymmärtävät samaa kieltä. Fanikieli yhdistyykin tätä kautta yhteisöllisyyteen ja erityisesti sosiaaliseen identiteettiin, mitä se epäilemättä luo ja myös vahvistaa. (Hirsjärvi & Kovala 2007: 249; Omoniyi 2006: 12, 14.)

Termistön lisäksi fanikieleen liitettiin yleisenä piirteenä myös puheen tapa sekä yleinen olemus kielenkäyttötilanteessa:

Esimerkki 27

(haastattelussa puhuttu siitä, mistä fanin tunnistaa)

Julia: Mä jotenki aattelin et se niinkun intonaatio ja paino ja sit se niinkun olemus siinä. Mitenkä sen niinkun siitä asiasta puhuu nii se vaikuttaa tosi paljon. – – Kyllä sen huomaa joo puheesta ja siitä niinkun suurista joukoista niitä niinku ihmisiä, että ku ne puhuu siitä asiasta, mut sit on niinku ehkä se mitenkä puhuu.

Esimerkki 28

Aamu: Silmiin syttyy sellanen tietynlainen valo, kun puhuu jostakin mistä pitää hyvin paljon ja nii se into, jolla puhuu.

Esimerkissä 27 Julia pitää ei-kielellisiä piirteitä ensisijaisempina kuin sanastollisia viittauksia: henkilö voi käyttää fanikieltä sanastotasolla, mutta vasta tapa, jolla fanikieltä käytetään ja tilanteessa ollaan läsnä, paljastaa fanin. Esimerkissä 28 Aamu kuvailee tätä tapaa in-

nokkuutena ja silmiin syttyvänä valona, mikä voidaan rinnastaa myös Leevin esimerkissä 19 (s. 16) käyttämään sanaan *päristä*. Pärinällä voidaan viitata vaikkapa energiajuoman aiheuttamaan energiaryöppyyn, mutta sitä käytetään laajemminkin merkityksessä kuvaamaan esimerkiksi fanituksen kohteen aiheuttamaa intoa, energiaa ja intohimoa, mikä oletettavasti heijastuu myös kielenkäyttöön esimerkiksi puheen nopeutumisenä ja innokkaana keskusteluun osallistumisena. Vaikka esimerkissä 27 mainitaan intonaatio ja paino, ei Julia kuitenkaan selittänyt tarkemmin, mitä hän niillä varsinaisesti tarkoitti. Fanikielen prosodiassa esimerkkien mukaan olennaista lienee kuitenkin ekspressiivisyys: esimerkiksi intonaation avulla puhuja voi ilmaista intohimoista suhtautumistaan puheena olevaan asiaan eli tässä tapauksessa faniuteen ja lausepainon avulla esimerkiksi korostaa jotain tiettyä asiaa, kuten muun muassa Julia teki esimerkissä 27 painottamalla sanaa *mitenkä*.

4.3.2 Sherlock-fanikieli

Sherlock-fanikielelle ominaisena piirteenä pidettiin etenkin sarjasta poimitujen lainausten tai muiden viittausten tuomista fanien puhuttuun ja/tai kirjoitettuun kieleen. Haastateltujen fanien mukaan lainausten piti olla hauskoja ja/tai jollain tapaa omakohtaisia, jotta ne pääsisivät osaksi omaa kielenkäyttöä:

Esimerkki 29

Konsta: Semmoset mitkä, jotka tavallaan, mitkä kolahtaa omalle kohalle. Et just tää I don't shave for Sherlock Holmes oli itelle sellai mhhm (hykertelee) hauska.

Esimerkissä 29 Konstan käyttämä lainaus sopi hänelle omien sanojensa mukaan sen vuoksi, koska se oli oivallinen peruste parran pitämiselle. Lainauksen osuvuus niin sarjassa kuin omassa elämässä teki siitä siis hauskan ja sitä kautta myös omaan käyttöön sopivan. Toisaalta lainauksen tavallisuus ja sen muistuminen mieleen arjessa määritteli myös fanien suosikkeja ja/tai tavallisimmin käytettyjä lainauksia:

Esimerkki 30

Haastattelija: Onko jotain mitä tulee ehkä eniten käytettyä omassa puheessa tai jotain sellasia niinku hyvin yleisiä.

Julia: Hudders

Aamu: Jim Moriarty ↑hi::

Aamu selittää esimerkissä 30 mainitsemansa lainauksen haastattelussa myöhemmin juuri sen tavallisuuden kautta: varsinkin Moriarty (Sherlockin henkilöahmon) tapaan sävelkorkeudeltaan korkeammalta lausuttu ja hieman venytetty tervehdys saattaa laukaista konnotaati-

on kyseiseen repliikkiin. Huomionarvoista lainausten omaksumisessa omaan kielenkäyttöön oli se, että lainaukset toistettiin useimmiten prosodisia piirteitään myöten esimerkiksi muokailen sarjasta tuttua sävelkulkua tai tietynlaista painotusta. Tämä ei ollut pakollista, mutta nähtiin kuitenkin myös perusteena lainausten mieleenpainuvuudelle: mikäli repliikki on herättänyt sarjassa prosodisella kiinnostavuudellaan tai epätavallisuudellaan huomiota, se jää paremmin mieleen ja sitä kautta myös kielenkäyttöön.

Lainausten käytön frekvenssiä puheessa saattoi informanttien mukaan osaltaan määrittää myös faniuden tuoreus – siis mitä uudempi fani, sitä enemmän fanikieltä tulee myös käyttäneeksi. Tämä ei varmastikaan ole absoluuttinen totuus ottaen huomioon sen, että kaikki haastatellut fanit eivät esimerkiksi kokeneet varsinaisesti missään vaiheessa edes käyttäneensä fanikieltä, varsinkaan lainauksia, ja toisaalta esimerkiksi fandomin keskiössä viihtyvä fani saattaa käyttää fanikieltä niin sanottuja noviiseja enemmän. Väitteessä on kuitenkin siinä määrin perää, että yleensä vastikään faniksi tulleella sarja lainauksineen on myös tuoreessa muistissa. Näin ollen lainauksetkin ovat läsnä sekä ajatuksissa että puheessa useammin, kuten seuraavassa esimerkissä kuvataan:

Esimerkki 31

Konsta: Toi varmaan tapahtuu kaikkien fandomien kanssa. Ku sä ite päädyt jonku asian

Lilja: [nii'in]

Konsta: pariin ekaa kertaa ni se yli, aivan ylikäytät sitä.

Lilja: [nii] Siis se oli justiisa se e must tuntu et se oli just se pari ekaa viikkoo oli just semmosta et niinku koko ajan oli sen kanssa et that's what people DO. Sillee et ei osannu puhuu mitenkää muuten siinä. Site se kyllä mun mielestä aina vähän tasottuu.

Informanttien kokemusten mukaan Sherlock-fanikieleen ei erilaisten lainausten lisäksi juurikaan liittynyt muuten erityistä terminologiaa. Syynä tähän nähtiin Sherlockin sijoittuminen nykyaikaan ja periaatteessa todelliseen maailmaan:

Esimerkki 32

Konsta: (vertaa Doctor Whota ja Sherlockia) Ja silleen luotu sitä ei-oikeeseen-maailmaan kuuluvaa asiaa niin ne tavallaan aina lisää siihen kieleen jotain. Että et kyllä mun mielestä Sherlock-fandom on selkokielisempi ku ku moni muu fandom, missä oon ite ollu.

Esimerkki 33

Leevi: Tommosissa vähän fantasiajutuissa saattaa olla vähä enemmän sellasta tunnistettavaa juttua. Kun Sherlock taas on niinku semmonen nykypäivä ja tavallaan niinku melkein reaali. Semmonen juttu, että sitten niinku siellä ei tavallaan oo mitään valar morghulis -juttuja.

Fandomkohtaisen termiston puuttumista havainnollistettiin pääasiassa vertaamalla sarjaa muihin televisiosarjoihin kuten esimerkin 32 tapauksessa Doctor Who -sarjaan ja esimerkiksi 33 Game of Thronesiin sekä yleisesti fantasiasarjoihin. Fantasialle tyypillisenä piirteenä nähtiin kuvitteelliset kielet, jotka toivat mukanaan erityistä terminologiaa myös fanien kielen-

käyttöön: tästä esimerkkinä Leevin mainitsema *valar morghulis* (eng. *all men must die*). Koska Sherlockissa kommunikoidaan englanniksi ja yleiskielisesti, ei tarvetta erityisille termeille myöskään fanikielessä ole syntynyt.

Fandomin pääasiallisena kielenä on fanien mukaan englanti. Haastatellut pitivät siitä huolimatta täysin mahdollisena sitä, että joku olisi fani osaamatta englantia, mutta näkivät siinä kuitenkin tiettyjä ongelmakohtia. Sarjan suomennoksia ei varsinaisesti kritisoitu, mutta informantit kuitenkin kyseenalaistivat niiden kapasiteetin kuvata tarpeeksi yksityiskohtaisesti ja oikeellisesti sarjan monin paikoin lennokasta ja varsin nopeatempoista dialogia erityisesti huumorin osalta.

Esimerkki 34

Joonatan: Ei oo välttämättä mitään vastinetta suomen kielessä. Niinku joku vaikka läpän sais niinku heitettyä suomen kielellä samalla tavalla ku se on niinku suunniteltu englannin kielellä. Ni siit saattaa jäädä niinku jotain puuttumaan.

Haastatelluilla faneilla oli näkemys siitä, että Sherlockissa esiintyvä huumori nojaa pitkälti kielelliseen leikittelyyn. Esimerkin 34 kuvaamalla tavalla sarjan suomeksi kääntäminen nähtiin vaikeaksi, sillä kieli ja sen kautta huumori koettiin vahvasti tiettyyn kulttuuriin ja kontekstiin sidoksissa olevina ilmiöinä. Tämän vuoksi kysyessäni fanikielen omakohtaisesta kääntämisestä monet kertoivat, etteivät he nähneet siihen tarvetta eikä se tuntunut myöskään luonteelta: mikäli fanit käyttivät omassa puheessaan esimerkiksi lainauksia sarjasta, kertoivat he käyttävänsä niitä lähes poikkeuksetta nimenomaan englanniksi. Oikeastaan ainoa puhtaasti suomeksi käännetty ilmaus, joka nousi haastatteluissa esiin, oli *ei mun osasto* (eng. *not my division*, alun perin *not our division*). Tässä tapauksessa fanit kertoivat käyttävänsä myös englanninkielistä muotoa, mutta anglismimainen suomennos kaikessa tönkköydessään koettiin myös erityisen huvittavaksi.

Englannin käyttäminen spontaanisti puheessa ei ollut kuitenkaan kaikille informanteille itsestäänselvyys ja sen nähtiinkin rajoittavan fanikielenkäyttöä:

Esimerkki 35

Senni: No ehkä siin on se et ku se on just sillä englannin kielellä ja ite ehkä vähemmän englanniks sitte mitään tommosia lentäviä lauseita päästän suusta. Ni siinä se kieli on ehkä vähän ongelma.

Esimerkki 36

Joonatan: Sun pitää aina tavallaa naksauttaa sun aivot vähä niinku tietynlaisee moodiin, mikä ei oo sun normaali, mitä sä oot yleensä ihmisten kanssa.

Sekä esimerkissä 35 että 36 informantit kuvaavat sitä, miten englanti ei kuulu heidän tavalliseen kielenkäyttöönsä: Senni luonnehtii kieliäspektia ongelmaksi ja Joonatan näkee sen jossain määrin vaivalloisena ja normaalista kielenkäytöstään poikkeavana. Englannin oudok-

sumisen lisäksi fanikielenkäyttöön vaikutti se, määrittäivätkö informantit faniutensa yhteisöllisenä vai henkilökohtaisena. Esimerkiksi Senni ja Alina toivat kumpikin esille, että koska he eivät juurikaan keskustelleet sarjasta, ei myöskään fanikieli ollut tarttunut heidän omaan kieli-repertuaariinsa. Huomionarvoista onkin ymmärtää, että fani voi olla käyttämättä fanikieltä: vaikka englanti siis esiintyi pääasiallisesti fandomin kielenä, ei se kuitenkaan rajoittanut faniutta.

Informantit pitivät englannin hallintaa kuitenkin jonkinlaisena vaatimuksena juuri fandomiin osallistumiselle tai sen seuraamiselle. Erityisesti fandomiin liittyvänä fanikielen ominaisuutena tuotiin esille myös siellä muodostuvat sisäpiirivitsit sekä intertekstuaaliset viittaukset esimerkiksi muihin sarjoihin tai fandomeihin:

Esimerkki 37

Konsta: Tietenkin joka fandomis syntyy niinku tiettyjä pikkuporukoita vielä. Et siellä saattaa olla se tietty niinku joku oma porukkansa, jotka sitten on keksiny jonkun ihan oman termin, joka ei ole fandomin yhteinen.

Esimerkki 38

Lilja: Sen oon kyl huomannu et Sherlockii ehkä liitetään niinku, koska gifit on hieno asia niih ja fandomit tekee paljon gifejä, niin Sherlockiin yhistetään hyvin paljon muista sarjoista gifejä. Et sen oon huomannu kyllä ja ja sitten ööm paljon on gifejä, joissa niinku on tehty ihan vaan joku Disney-animaatio et jotain niit jotain Disney-prinssi ja prinsessa, ni siin on ni tota Sherlock ja Watson ja silleen et mitäh.

Konsta: I'll show you the world

Lilja: (naurua) Kyllä, just sellasta joo.

Esimerkin 37 kuvaamat sisäpiirit ja heidän yhteinen kielenkäyttönsä eivät siis välttämättä aukene edes yleisen fandomin seuraajille tai fandomin toimijoille, sillä jälleen viittausten tunnistaminen ja kontekstiinsa sijoittaminen ratkaisee, ymmärretäänkö niitä. Sama pätee intertekstuaalisiin viittauksiin: esimerkissä 38 kuvattu viittaus Disneyyn ja erityisesti Aladiniin ei aukene, eikä myöskään näin ollen esiinny hauskana, ellei fani tunne kyseistä animaatiota ja sen kohtausta, jossa Aladin ja Jasmine lentävät taikamatolla ”A Whole New World” -kappaleen soidessa taustalla. Kyse on siis me–muut -asettelusta, jossa tiedostetusti tai tiedostamatta tietyt ihmiset kuuluvat yhteisön tai ryhmän sisäpuolelle, kun taas toiset jäävät sen ulkopuolelle.

5 PÄÄTÄNTÖ

Fanius on, kuten todettua, varsin monisyinen ilmiö, joka muuttuu ja liikkuu jatkuvasti merkityksestä toiseen. Aiemmin negatiiviseen maineeseen joutunut ilmiö on sittemmin saavuttanut vahvempaa legitimitettä: fanius ei ole välttämättä ainoastaan hyväksyttävää, vaan jopa jossain määrin toivottavaa. Vanha stigma ei ole kuitenkaan täysin kadonnut, vaan erilaisiin faniuksiin saatetaan edelleen liittää negatiivisia konnotaatioita ja tiettyjä arvostuksia. Lisäksi faniudesta puhutaan usein eri konteksteissa jopa ristiriitaisesti. (Hirsjärvi 2009: 67; Hirsjärvi & Kovala 2007: 255.) Faniuden ja erilaisten faniuksien tutkiminen erilaisista näkökulmista ja erilaisissa konteksteissa onkin siis ehdottoman tärkeää ilmiön ymmärtämisen kannalta.

Olen pyrkinyt tutkielmassani selvittämään, miten Sherlock-fanit näkevät ja kokevat oman faniutensa sekä siihen liittyvän fanikielen ja fandomin. Faniudessa erityisen tärkeään asemaan näyttää tutkimukseni perusteella nousevan fanien itsemääräämisoikeus. Vaikka fanius ja fandom liittyvätkin luonnollisesti ja vahvasti yhteen, haastateltujen fanien puheesta nousi kuitenkin esille myös näiden kahden selvää erottelua: fanin ei ole pakko kuulua fandomiin, mutta toisaalta fanius voi myös määrittää nimenomaan yhteisöllisyyden kautta. Faniudesta tunnistettiin myös useita erilaisia, sekä ilmenemismuotoihin että arvottavuuteen pohjautuvia, asteita. Tärkeimpänä elementtinä kuitenkin nähtiin faniuden vapaaehtoisuus ja kunkin oikeus päättää itse oman faniutensa määrittelystä, kokemuksesta ja sen ilmentämisestä.

Fanit jakoivat fanien kielenkäytön yleiseen fanikieleen ja tietylle fandomille ominaiseen fanikieleen. Näin ollen Sherlock-fanikieli nähtiin omana kokonaisuutenaan, mutta huomionarvoista on se, että niin yleinen fanikieli kuin fandomkohtaisetkin fanikielet kuitenkin vaikuttavat toisiinsa. Pitkälti fanfiction-termistöön pohjautuvan yleisen fanikielen nähtiin vaikuttavan oikeastaan kaikkiin fanikieliin, mutta myös fandomien omat fanikielet vaikuttavat toisiinsa esimerkiksi intertekstuaalisten viittausten ja fandomien välisten suhteiden kautta. Fanikieli osoittautui ennen kaikkea identifioitumisen ja yhteenkuuluvuuden rakentamisen ja vahvistamisen välineeksi, jolla saatettiin tiedostetusti tai tiedostamatta tehdä eroa fanien ja muiden, faniuden ja fandomin sisäpiiriin kuulumattomien välillä.

Kandidaatintutkielman suppeus vaikuttaa luonnollisesti myös tutkimukseni otoksen kokoon, joka on verrattain pieni. Laajojen yleistysten tekoon tulee siis suhtautua kriittisesti, eikä voida väittää, että haastattelemani fanit voisivat täysin edustaa esimerkiksi kaikkia suomalaisia faneja puhumattakaan koko Sherlock-fandomista. Pienuudessaan aineistoni osoittautui kuitenkin varsin kattavaksi: fanit toivat esille enemmän ja monipuolisempia seikkoja kuin uskalsin edes kuvitella, ja minun oli tämän vuoksi rajattava itse tutkielmaan nostettavia ha-

vainoja jonkin verran. Aineistoni ja analyysini validiutta perustelee myös se, että monet esiin nousseista havainnoista toistuivat useammassa haastattelussa, vaikka fanit osoittautuivat keskenään melko erilaisiksi esimerkiksi siinä, miten paljon he kokivat Sherlock-faniuden vaikuttavan omaan identiteettiinsä tai kuinka aktiivisia he kokivat faneina olevansa.

Toisaalta on myös huomioitava, että haastattelulla saadaan vain tiettyntyyppisiä tuloksia, eikä se varsinaisesti ole autenttinen fanikielen käyttötilanne. Toisaalta, koska identifioidun itsekin Sherlock-faniksi ja kaikki haastateltavat myös tiedostivat sen, muistutti haastattelutilanne sinänsä hyvin paljon jokapäiväistä keskustelua fanien kesken lukuun ottamatta tilannekohtaisia positioitamme tutkijana ja informantteina. Sherlock-faniutta ja erityisesti fanikielenkäyttöä olisi kuitenkin ehdottoman kiinnostavaa päästä tutkimaan myös vielä autenttisemmasta vuorovaikutustilanteesta käsin esimerkiksi fanitapahtumissa ja/tai -tapaamisissa sekä suuremmalla ja monipuolisemmalla otoksella.

Lisäksi faniutta yleensä olisi erittäin mielenkiintoista tutkia esimerkiksi koulun kontekstissa. Fanius ajankohtaisena ja sekä monien lasten ja nuorten että opettajien elämää koskettava ilmiönä näkyy oletettavasti ainakin jotenkin myös koulumaailmassa, mutta kiinnostavaa olisi pohtia nimenomaan sitä, miten faniuksia esimerkiksi käsitellään opetuksessa, miten niistä puhutaan ja millä tavoin faniutta voitaisiin hyödyntää esimerkiksi monilukutaidon opetuksessa.

Tutkimukseni on valottanut Sherlock-faniutta, -fandomia ja -fanikieltä nimenomaan fanilähtöisesti ja verrattain kattavasti tutkielmani suppeahkosta luonteesta huolimatta. Vaikka fanius ei yksistään määrittele kenenkään minuutta, se saattaa kuitenkin olla hyvin merkittävä osa sitä, ja kertonee näin ollen jotain merkityksellistä identiteetin muodostumisesta ja muodostamisesta nyky-yhteiskunnassa. Faniuden avulla voidaan esimerkiksi merkityksellistää ja selittää niin arkea, kulttuuria kuin historiaa. Toisaalta faniyhteisöt voivat olla luonteeltaan tilapäisiä ja verrattain löyhiä, toisaalta ne voivat muodostua hyvinkin tiiviiksi ja oman jatkuvuutensa määritteleviksi kokonaisuuksiksi jopa faniuden kohteen, esimerkiksi tv-sarjan, valmistuksen päättyessä. (Hirsjärvi & Kovala 2007: 245, 253, 255, 258.) Fanius ja erilaiset faniudet ovat valtava, kysymyksiä herättävä tutkimusalue, jossa riittää tutkittavaa monista erilaisista näkökulmista ja lähtökohdista käsin, enkä uskokaan tutkijoiden mielenkiinnon ilmiötä kohtaan ainakaan lähivuosina hiipuvan.

LÄHTEET

- Branscombe, Nyla R. & Reysen, Stephen 2010: Fanship and fandom: Comparisons between sport and non-sport fans. – *Journal of Sport Behavior* 33 (2) s. 176–193.
- Dufva, Hannele 2011: Ei kysyvä tieltä eksi: kuinka tutkia kielten oppimista ja opettamista haastattelun avulla. – Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimaan. Tutkielman laatijan opas* s. 131–145. Tampere: Finn Lectura.
- Groene, Samantha L. & Hettinger, Vanessa E. 2015: Are You “Fan” Enough? The Role of Identity in Media Fandoms. – *Psychology of Popular Media Culture* 20.4.2015 – <http://search.proquest.com.ezproxy.jyu.fi/docview/1674694049/fulltextPDF/C8BD804BD0E24B9BPQ/159?accountid=11774> 21.11.2015
- Hirsjärvi, Irma 2009: *Faniuden siirtymiä. Suomalaisen science fiction -fandomin verkostot*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 98. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hirsjärvi, Irma & Kovala, Urpo 2007: Fanius kulttuurintutkimuksen kohteena. – Erkki Vainikkala & Henna Mikkola (toim.), *Nyky aika kulttuurintutkimuksessa* s. 245–269. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Mielikäinen, Aila & Palander, Marjatta 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nikunen, Kaarina 2008: Televisio ja fanius – verkon varassa? – Kaarina Nikunen (toim.), *Fanikirja. Tutkimuksia nykykulttuurin fani-ilmiöistä* s. 184–199. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Omoniyi, Tope 2006: Hierarchy of identities. – Tope Omoniyi & Goodith White (toim.), *The Sociolinguistics of Identity* s. 11–33. London: Continuum.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Soininen-Stojanov, Henna & Vaattovaara, Johanna 2006: Pääkaupunkiseudulla kasvaneiden kotiseuturajaukset ja kielelliset asenteet. – Kaisu Juusela & Katariina Nisula (toim.), *Helsinki kieliyhteisönä* s. 223–254. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Valtonen, Anu 2005: Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? – Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* s. 223–241. Tampere: Vastapaino.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heino-nen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 4.5.2016

LIITTEET

Litteroinnissa käytetyt merkinnät

esimerkki painotettu sana on alleviivattu

↑esimerkki ympäröivää puhetta korkeammalta aloitettu tai sanottu jakso

ESIM ympäröivää puhetta kovemalla äänellä aloitettu tai sanottu jakso

esimerkki: äänteen venytys

[esimerkki] päällekkäispuhunta

((esimerkki)) ei-kielellinen toiminta kuvattu kaksoissulkein

(esimerkki) esimerkkeihin lisätyt kommentit kuvattu sulkein